

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СИНУСОЇДАЛЬНОГО СТРУМУ ЖИВЛЕННЯ АСИНХРОННОГО ДВИГУНА З ВИКОРИСТАННЯМ ШИРОТНО-ІМПУЛЬСНОЇ МОДУЛЯЦІЇ

Г.К. Кальянов, с.н.с., к.т.н., ХНАДУ

Анотація. Розглянуто основні методи формування синусоїдального фазного струму навантаження асинхронного двигуна, що базуються на використанні широтно-імпульсної модуляції.

Ключові слова: асинхронний двигун, перетворювач частоти, широтно-імпульсна модуляція, синусоїдальний струм, силовий напівміст.

МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИНУСОИДАЛЬНОГО ТОКА ПИТАНИЯ АСИНХРОННОГО ДВИГАТЕЛЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ШИРОТНО-ИМПУЛЬСНОЙ МОДУЛЯЦИИ

Г.К. Кальянов, с.н.с., к.т.н., ХНАДУ

Аннотация. Рассмотрены основные методы формирования синусоидального фазного тока нагрузки асинхронного двигателя, базирующиеся на использовании широтно-импульсной модуляции.

Ключевые слова: асинхронный двигатель, преобразователь частоты, широтно-импульсная модуляция, синусоидальный ток, силовой полумост.

METHODS OF FORMING SINUSOIDAL SUPPLY CURRENT OF ASYNCHRONOUS MOTOR WITH USE OF PULSE-WIDTH MODULATION

G. Kalyanov, assistant professor, cand. eng. sc., KhNADU

Abstract. The basic methods of forming phase sinusoidal load current induction motor, based on the use of pulse width modulation.

Keywords: induction motor, inverter, pulse width modulation, sinusoidal current, half bridge power.

Вступ

Неухильне зростання кількості автотракторної техніки, що знаходиться в експлуатації, сприяє все більш суттєвим змінам природного середовища життя людини, які, якщо не вжити спеціальних заходів, можуть зробитися незворотними, що катастрофічно позначиться на існуванні всього живого на Землі, у тому числі і людства.

Один з основних шляхів зменшення навантаження на навколишнє середовище людини полягає в суттєвому підвищенні вимог до екологічності автотранспортної техніки, яка випускається в даний час або підлягає до випуску у найближчому майбутньому.

Про актуальність даного шляху вирішення задачі зменшення навантаження на довкілля свідчить неухильне підвищення обсягу випуску світовим автопромислом автомобілів з

гібридною силовою установкою, а також розробці промислових зразків автомобілів на електричній тязі. У зазначеному сегменті автомобільної техніки в якості тягового двигуна зазвичай використовується так званий "безконтактний" двигун постійного струму, який ще називають вентильним двигуном.

Даному двигуну, поряд з цілим рядом достоїнств, притаманний один серйозний недолік - висока вартість, яка обумовлена, насамперед, застосуванням в конструкції двигуна потужних постійних магнітів з рідкоземельних елементів [1].

Все, сказане вище, робить актуальним пошук альтернативних варіантів реалізації автомобільного тягового електроприводу, які, перш за все, пов'язані з використанням традиційних асинхронних двигунів змінного струму.

Однак, застосування асинхронного двигуна як електроприводу автомобіля нерозривно пов'язане з вирішенням задачі живлення цього двигуна, тобто створенням досить потужного, надійного, малогабаритного та ефективного (з високим ККД) джерела змінної синусоїдальної напруги або струму з регульованою частотою та амплітудою.

Аналіз публікацій

Останнім часом у зв'язку з подальшим розвитком регульованого асинхронного електроприводу, зокрема застосуванням систем векторного керування асинхронним двигуном (АД), все більш широкое поширення набуває спосіб живлення його фазних обмоток від джерела синусоїдального струму [2,3].

При такому способі живлення АД швидкість обертання його ротора визначається частотою живильного струму, а амплітуда цього струму безпосередньо визначає величину моменту на валу двигуна [2].

Функціональна схема замкнутої системи частотного керування АД, відповідна відзначеному способу живлення двигуна (її спрощений варіант), представлена на рис.1 [2].

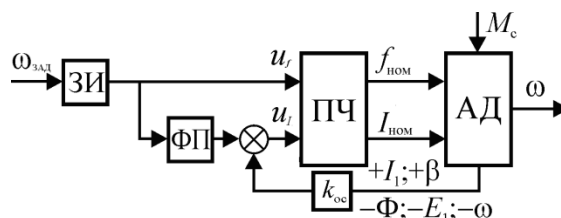

Рис. 1. Функціональна схема замкнутої системи частотного керування АД

Як випливає з цього рисунка, статор АД підключено до перетворювача частоти (ПЧ), що має два незалежні канали управління: амплітудою струму u_i і частотою $f_{ном}$ вихідного струму. Канал управління амплітудою струму охоплений зворотним зв'язком за відповідним параметром.

Функціональний перетворювач (ФП) необхідний для формування закону керування струмом статора АД залежно від частоти, тобто частота в такій системі є незалежним параметром, що визначає швидкість обертання АД з точністю до величини ковзання.

Задатчик інтенсивності (ЗИ) служить для настройки швидкості наростання і спаду вхідного сигналу керування, що виключає електричні та механічні перевантаження. Ретельне його налаштування особливо необхідно, якщо ПЧ нереверсивний, тобто не має здатності двостороннього обміну енергією між мережею живлення і АД, тому що в цьому випадку кінетична енергія, накопичена обертовими масами, при гальмуванні буде розсіюватися в перетворювачі, створюючи неприпустимі перевантаження або навіть аварійні режими.

Вибір сигналу зворотного зв'язку визначається безліччю умов: характером навантаження, технічними вимогами до приводу, можливістю використання сигналів, формованих в інших контурах управління і т. д. Такими сигналами можуть бути: струм і ЕРС статора (I_1 , E_1), основний магнітний потік АД (Φ), частота обертання (ω) ротора двигуна або абсолютне ковзання (β).

Так, наприклад, створення зворотного зв'язку по магнітному потоку в зазорі вимагає установки датчиків Хола, по ЕРС статора - укладання вимірювальної обмотки в пази статора. Сигнали абсолютного ковзання і частоти обертання вимагають установки

тахогенератора, що найчастіше виправдано тільки в разі необхідності використання зворотного зв'язку по швидкості для отримання заданого статизму механічних характеристик. Найбільш доступним сигналом для частотного управління є струм статора, і саме він використовується в більшості приводів широкого застосування

Мета та постановка задачі

Все сказане вище робить вельми актуальним пошук можливих методів формування синусоїдальних сигналів, використання яких дозволило б вирішити завдання живлення обмоток АД синусоїдальними струмами з регульованими величинами частоти і амплітуди. При цьому, з цілком зрозумілих причин, технічна реалізація відповідних формувачів повинна базуватися на використанні алгоритмів широтно-імпульсної модуляції [4].

Основна частина

На рис. 2 представлена спрощена структурна схема формувача синусоїдального струму, що живить фазну обмотку W_ϕ асинхронного двигуна, яка характерна для всіх методів формування цього струму

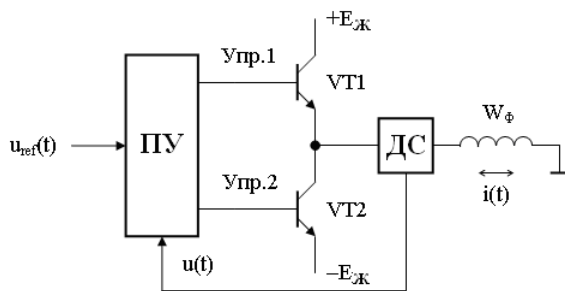

Рис. 2 - Схема структурна формувача синусоїдального фазного струму АД

Принцип дії формувача засновано:

- на властивості безрозривності струму, що протікає через фазну обмотку W_ϕ двигуна, тобто через індуктивне фазне навантаження двигуна, при високочастотній комутації (підключенні і відключенні) джерел напруги $+E_\pi$ та $-E_\pi$, які живлять цю індуктивність, за допомогою ключових транзисторів відповідного силового напівмосту (випадок, коли при живленні фазної обмотки асинхронного двигуна мають місце

тимчасові інтервали, в яких значення цього струму дорівнює нулю, тобто має місце так званий "розривний" струм живлення обмотки двигуна, в даній статті не розглядається, бо для цього випадку характерне досить значне (за величиною) значення коефіцієнта пульсацій для струму живлення);

- на реалізації комутації джерел живильної напруги за допомогою силового напівмосту на основі результату порівняння (з різними алгоритмічними особливостями) в пристрої управління поточного миттєвого значення напруги $u(t)$, величина якої пропорційна величині миттєвого значення фазного струму $i(t)$, і поточного миттєвого значення синусоїдальної еталонної (опорної) напруги $u_{ref}(t)$.

У результаті проведення зазначеної операції, яка зазвичай носить назву "імпульсна модуляція", через фазну обмотку W_ϕ асинхронного двигуна протікає синусоїдальний струм $i_{cp}(t)$, величина якого дорівнює усередненому значенню миттєвого струму $i(t)$, який формується у міжкомутаційних інтервалах з ділянок експонент. При цьому справедливо наступне співвідношення:

$$i_{cp}(t) \approx \frac{u_{ref}(t)}{K_{IP}} \approx i_{ref}(t),$$

де $i_{ref}(t)$ - еталонний (опорний) синусоїдальний фазний струм, А;
 K_{IP} - коефіцієнт перетворення датчика струму, В/А.

Враховуючи можливі алгоритмічні особливості операцій порівняння, які виконуються в пристрої управління формувача, то серед них можна виділити чотири основних алгоритму, які визначають наступні методи формування синусоїдального току живлення фазної обмотки АД:

- мінімаксий методу формування;
- методу формування із заданим значенням пікового струму;
- методу формування із заданою шириною струмового коридору;
- методу формування із заданим значенням середнього струму.

Цілком зрозуміло – реалізація зазначених вище методів формування синусоїдальних струмів живлення обмоток асинхронного двигуна на практиці визначається

схемотехнічними особливостями побудови відповідних технічних пристроїв (пристроїв управління), які зазвичай носять назву - імпульсний модулятор.

Тимчасові діаграми, що ілюструють особливості формування фазних струмів живлення АД при реалізації кожного з перерахованих вище чотирьох методів їх формування, представлені на рис. 3.3...3.6, відповідно. На цих тимчасових діаграмах відображена зміна в тимчасових координатах значень наступних параметрів:

- миттєвого значення струму $i(t)$, що протікає по фазній обмотці АД, А;
- еталонного (опорного) синусоїдального струму $i_{ref}(t)$, А;
- середнього значення формованого синусоїдального фазного струму АД $i_{cp}(t)$, А.

Мінімакний метод формування синусоїдального струму

Особливості формування синусоїдального фазного струму асинхронного двигуна при використанні мінімаксного методу наочно ілюструє тимчасова діаграма, яка представлена на рис. 3.

Як впливає з цієї діаграми, при використанні даного методу формування синусоїдального струму $i_{cp}(t)$ двигуна його миттєві значення $i(t)$ змінюються (з великою частотою перемикання) за експоненціальним законом. При цьому, діапазон зміни даного струму обмежений нульовим значенням, з одного боку, і значеннями, що задаються еталонним (опорним) струмом $i_{ref}(t)$, що змінюються за синусоїдальним законом, з іншого боку.

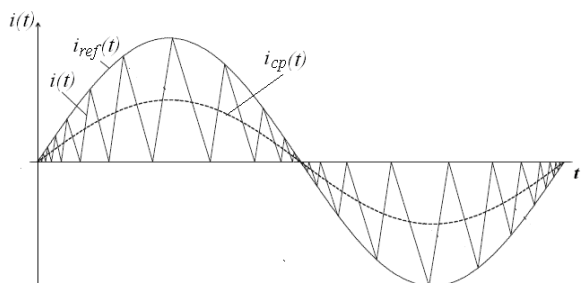

Рис. 3 - Тимчасова діаграма для випадку використання мінімаксного методу формування фазного струму АД

Амплітудне значення формованого синусоїдального струму $i_{cp}(t)$ пропорційне

сумарної площі трикутних імпульсів миттєвого струму $i(t)$, що припадають на напівперіод формованого струму.

Достоїнства методу – простота технічної реалізації.

Недоліки методу – значна відміна амплітуд $i_{cp}(t)$ і $i_{ref}(t)$, велике значення амплітуди змінної (пилкообразної) складової синусоїдального току $i_{cp}(t)$, змінна частота комутації ключових транзисторів силового напівмосту.

Метод формування синусоїдального струму з заданим значенням пікового струму

Особливість формування фазного струму асинхронного двигуна при використанні зазначеного методу наочно ілюструється тимчасовою діаграмою, яка представлена на рис. 4.

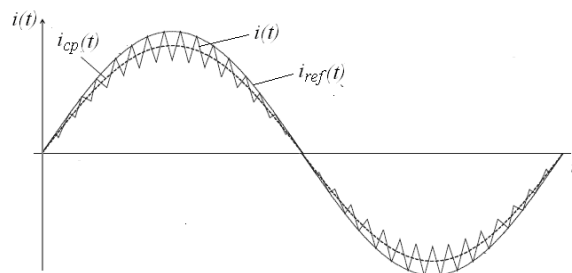

Рис. 4 - Тимчасова діаграма для випадку використання методу формування фазного струму АД із заданим значенням пікового струму

Як впливає з цієї тимчасової діаграми, при використанні даного методу при формуванні синусоїдального фазного струму двигуна $i_{cp}(t)$ верхня межа зміни миттєвого значення цього струму $i(t)$ обмежена значеннями, що задаються еталонним (опорним) струмом $i_{ref}(t)$, який змінюється за синусоїдальним законом. Що ж до нижньої межі зміни струму $i(t)$, то її значення формуються автоматично за рахунок витримки фіксованого тимчасового інтервалу τ щодо моменту часу рівності струмів $i(t)$ і $i_{ref}(t)$.

При використанні зазначеного методу формування фазного струму АД його

усереднене значення $i_{cp}(t)$ дещо відрізняється від значення струму $i_{ref}(t)$ (див. рис. 3.4). Однак величина цього відмінності може бути мінімізована за рахунок зменшення часового інтервалу τ .

Достоїнства методу – незначна відміна амплітуд $i_{cp}(t)$ і $i_{ref}(t)$, незначне значення амплітуди змінної (пилкообразної) складової синусоїдального току $i_{cp}(t)$, постійна частота комутації ключових транзисторів силового напівмосту.

Недоліки методу – підвищене значення частоти комутації ключових транзисторів силового напівмосту.

Метод формування синусоїдального струму з заданим значенням ширини струмового коридору

Особливість формування фазного струму асинхронного двигуна при використанні зазначеного методу наочно ілюструється тимчасовою діаграмою, яка представлена на рис. 5.

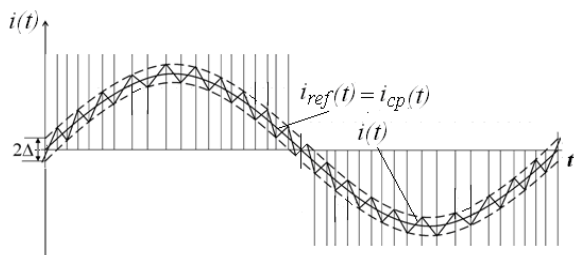

Рис. 5 - Тимчасова діаграма для випадку використання методу формування фазного струму АД із заданим значенням ширини токового коридору

Як впливає з цієї тимчасової діаграми, при використанні даного методу при формуванні синусоїдального фазного струму двигуна $i_{cp}(t)$, верхня і нижня межі зміни миттєвого значення струму $i(t)$ ($i_{BM}(t)$ і $i_{HM}(t)$, відповідно) задаються співвідношеннями:

$$i_{BM}(t) = i_{ref}(t) + \Delta \quad i_{HM}(t) = i_{ref}(t) - \Delta,$$

де 2Δ - величина заданого гістерезису (ширина струмового коридору).

При використанні даного методу формування фазного струму АД його усереднене значення $i_{cp}(t)$ практично

збігається зі значенням струму $i_{ref}(t)$. Крім того, характерною особливістю зазначеного методу формування фазного струму АД є змінна частота комутації ключів силового напівмосту.

Достоїнства методу – незначна відміна амплітуд $i_{cp}(t)$ і $i_{ref}(t)$, незначне і постійне значення амплітуди змінної складової синусоїдального току $i_{cp}(t)$.

Недоліки методу – змінна частота комутації ключових транзисторів силового напівмосту. підвищене значення частоти комутації ключових транзисторів силового напівмосту.

Метод формування синусоїдального струму з заданим значенням середнього струму

Особливість формування фазного струму асинхронного двигуна при використанні зазначеного методу наочно ілюструється тимчасовою діаграмою, що представлена на рис. 6.

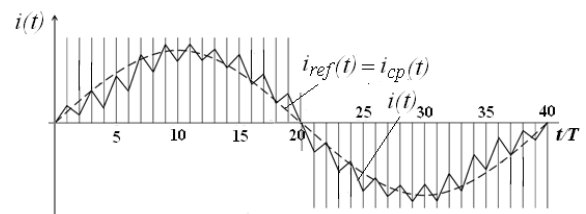

Рис. 6 - Тимчасова діаграма для випадку використання методу формування фазного струму АД із заданим значенням середнього струму

При використанні даного методу формування фазного струму двигуна $i_{cp}(t)$ моменти комутації ключів силового напівмоста синхронізуються імпульсами відповідної імпульсної послідовності. Причому, період проходження T імпульсів у зазначеній послідовності постійний. При цьому, якщо поточне значення фазного струму $i(t)$ перевищує значення $i_{ref}(t)$, тобто

$$i(t) > i_{ref}(t),$$

то верхній ключовий транзистор напівмоста закривається, а нижній – відкривається (див.

рис. 1). В іншому випадку, коли

$$i(t) < i_{ref}(t),$$

встановлюється протилежний стан транзисторів напівмоста.

Як впливає з представленої діаграми величина формованого синусоїдального струму $i_{cp}(t)$ практично збігається зі значенням $i_{ref}(t)$. При цьому величина пульсацій формованого струму може бути задана шляхом відповідного вибору значення періоду T проходження імпульсів у послідовності синхронізації.

Достоїнства методу – незначна відміна амплітуд $i_{cp}(t)$ і $i_{ref}(t)$, незначне значення амплітуди змінної складової синусоїдального току $i_{cp}(t)$.

Недоліки методу – змінне значення амплітуди змінної складової синусоїдального току $i_{cp}(t)$, підвищене значення частоти комутації ключових транзисторів силового напівмосту.

Висновки

На підставі матеріалів, наведених у статті можна зробити такі основні висновки:

- для всіх чотирьох описаних методів формування синусоїдального фазного струму $i_{cp}(t)$ АД, які базуються на використанні при цьому способів широтно-імпульсної модуляції, характерна пилкоподібна форма зміни миттєвого значення струму $i(t)$, що тече по фазній обмотці АД, а точніше, форма струму, що складається з початкових ділянок зростаючих і падаючих за величиною експонент різної амплітуди;
- максимальна величина коефіцієнта пульсацій характерна для мінімаксного методу формування синусоїдального струму;

- постійна величина коефіцієнта пульсацій характерна для методів формування синусоїдального струму з заданим значенням величини струмового коридору;
- мінімальна величина коефіцієнта пульсацій характерна для методу формування синусоїдального струму з заданим значенням середнього струму;
- для мінімаксного методу і методу формування синусоїдального струму з заданим значенням величини струмового коридору характерна змінна частота комутації транзисторів силового напівмоста;
- постійна або кратна частота комутації транзисторів силового напівмоста характерна для методів формування синусоїдального струму з заданим значенням пікового та середнього струмів.

Література

1. И.Е. Овчинников. Вентильные двигатели и привод на их основе / Курс лекций. – СПб.: Корона – Век, 2006. – 336 с.
2. А.А. Усольцев. Частотное управление асинхронными двигателями / Учебное пособие. – СПб.: СПбГУ ИНТО, 2006. – 94 с.
3. Асинхронные электроприводы с векторным управлением / В.В. Рудаков, И.М. Столяров, В.А. Дартау. – Л.: Энергоатомиздат, 1987. – 136 с.
4. Р Мэк. Импульсные источники питания. Теоретические основы проектирования и руководство по практическому применению. – М.: Додека, 2008. – 272 с.

Рецензент **О.В. Бажинов**, професор, д.т.н., ХНАДУ.

Стаття поступила в редакцію 30.04.2015